

MUHAFAZAKÂRLIK VE DEĞİŞİM: DEĞİŞİME DİRENİŞ Mİ YOKSA İHTİYATLI DEĞİŞİMİ SAVUNMAK MI?♦

Dr. Mehmet AKINCI*

ÖZET

Çalışmanın temel amacı muhafazakârlık ve değişim ilişkisini irdelemektir. Muhafazakâr düşünce ile değişim arasındaki ilişkiyi anlamlı değerlendirebilmek için öncelikle muhafazakârlık kavramı tanımlanmıştır. Burada muhafazakârlığın tanımlama güçlüğüne özellikle dikkat çekilmiştir. Daha sonra muhafazakâr düşüncenin epistemolojisi, toplum kavrayışı, bireyi ele alışı gibi konular üzerinden muhafazakârlık ve değişim konusu incelenmiştir. Çalışmada muhafazakârlığın değişimi hoş karşılamasa da değişim karşıtı olmadığı, buna karşın ihtiyatlı bir değişim taraftarı olduğu iddia edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakârlık, Muhafazakârlık ve Değişim, İhtiyatlı Değişim

ABSTRACT

The key objective of this study is to inquire about the relationship between conservatism and change. Firstly, the concept of conservatism is defined so as to evaluate the relationship between conservative thought and change meaningfully. At this point, the difficulty of defining conservatism is particularly underscored. Then, the subjects of conservatism and change are examined by means of the epistemology of conservatism, its notion of society and its treatment of individual. The study maintains that conservatism is not against change, albeit the fact that it doesn't consider the change warmly but it embraces a prudent change.

Keywords: Conservatism, Conservatism and Change, Prudent Change Defend

1. GİRİŞ

Muhafazakârlığın genellikle hızlı sosyal değişimlere direnme ve geleneksel normları destekleme eğiliminde olan bir siyasi felsefe olarak karakterize edilmesi, muhafazakâr düşünce ve onun değişim konusundaki yaklaşımın yanlış anlaşılmasına neden olmakta, muhafazakârlığın tüm değişimlere direnen, hep eski statükoyu arzu eden bir tür “gerici” hareket olarak anlaşılmasına yol açmaktadır. Muhafazakârlık hakkında bu yanlış kanaatin oluşmasında kasıtlı olarak

♦ Bu çalışmanın kaleme alınmasında, 2008 yılında Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde kabul edilen “Türk Muhafazakâr Düşüncesinde Ana Temalar: 1946-1980 Dönemi” başlıklı doktora tezimin ilgili bölümünden faydalanılmıştır

* Dr., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü

muhafazakârlığın gericilikle özdeşleştirilmesi, ona pejoratif bir anlam yükleme alışkanlığını da saymak gerekir. Bu yaklaşıma birçok örnek verebilmek mümkünse de en güzel örneği Albert Hirschman'ın (1994) muhafazakârlığı konu edindiği "The Rhetoric of Reaction" isimli eserinin dilimize çevirisinde görmek mümkündür. Kitabın başlığının Türkçe karşılığı "Tepkiciliğin Retoriği" olmasına karşın, kitap dilimize "Gericiliğin Retoriği" olarak çevrilmiştir. Bu arada aynı çeviriye içerikte sadık kalınmamış "reaction" kelimesi kitabın isminde olduğu gibi "gericilik" olarak değil teorik karşılığını verecek şekilde "tepkicilik" olarak çevrilmiştir.

Muhafazakârlığın değişimle olan ilişkisini ön yargılardan ve pejoratif bir değerlendirmenin haricinde irdeleyebilmek için kavramın tanımlanması gerekir. Daha sonra muhafazakârlığın değişim ile ilişkisi onun epistemolojisine, toplum kavrayışına bakılarak anlaşılabilir. Bu nedenledir ki çalışmada öncelikle muhafazakârlık kavramının tanımlama güçlüğüne değinilerek kavram tanımlanmış, muhafazakârlığın epistemolojisi, toplum kavrayışı, bireyi ele alışı üzerinden değişimle olan ilişkisi irdelenmiştir.

2. MUHAFAZAKÂRLIK KAVRAMINI TANIMLAMANIN GÜÇLÜĞÜ ÜZERİNE BİR KAÇ NOT:

Muhafazakârlık, kavram olarak, farklı siyasi-ideolojik pozisyonların hepsinin gösterebileceği bir özelliktir ve aynı zamanda bağımsız bir ideoloji olarak ele alınabilir. Bununla beraber genellikle hızlı sosyal değişimlere direnme ve geleneksel normları destekleme eğiliminde olan bir siyasi felsefe olarak karakterize edilse de muhafazakârlığın tanımlanması oldukça zordur (Erdoğan, 2004;5). Kavramı tanımlama zorluğunun başlıca nedenleri, muhafazakârlığın geliştiği alan olarak Batı'da bile tek bir biçiminin olmaması, kaba bir tasnifle iki kola ayrılarak incelenmesi ve muhafazakârlığın sistematik doktrin veya ideolojilere karşı kuşkucu tavrı gelmektedir. Bu nedenler arasına son dönemde muhafazakârlık dendiğinde ilk akla gelen ve klasik muhafazakârlıktan oldukça farklılaşan, ABD'nin dış siyasetini belirleyen neo-muhafazakârlığın anlaşılmasını eklemek doğru olacaktır.

Muhafazakâr düşüncenin doğasından kaynaklanan tanımlama güçlüklerine bir de Türkiye'den bakıldığında eklenmesi gereken birkaç nokta vardır. Muhafazakârlık kavramı Türkiye'de sıklıkla kendisinden söz edilen bir kavram olmasına rağmen doğru olarak kullanılmamaktadır. Örneğin Muhafazakârlık kavramı, "öztürkçeci" bir tercihle içeriğinden bağımsız bir şekilde, pejoratif anlam yüklü "tutuculuk" kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu hali ile muhafazakârlık, 1789 Fransız Devrimi'nden sonra 19. yüzyılın başında farklı bir

siyasal ideoloji olarak kullanılan bir kavram¹ olmaktan öte günlük siyasi polemiklerin tüm din çağrışımlı faaliyetlerini ifade için kullanılmaktadır. Diğer taraftan Türkiye’de muhafazakârlık değişime karşı olmak, “statükonun”, “status quo ante”nin gözü kapalı savunuculuğunun yapılması ile özdeşleştirilmektedir. Bu gibi nedenlerde muhafazakârlığın siyasal bir ideoloji olmaktan çok bir tutum olarak algılanmasına neden olmaktadır.

Örneğin Berkes “Türkiye’de Çağdaşlaşma” adlı eserinde gelenekçilik ve muhafazakârlık terimlerini birbirlerinin yerine kullanmış, muhafazakârlık/gelenekçilik terimleri ile Osmanlı döneminde din ve devlet yapılarının tanımlanan statükoyu korumayı amaç edinmiş “dinci” ve batıcılık karşıtı hareketleri tanımlamıştır (İrem, 1997;53). Yine Ergil (1986;290), muhafazakârlığı incelediği makalesinde muhafazakârlığı genel bir tutum ve tavır alış olarak ele almış, her siyasal rejimde görülebilir bir durum olarak nitelendirmiştir. Bu gibi çalışmalar da muhafazakârlığın bir siyasal ideolojiden çok her ideolojide görülebilen bir tutum olarak algılanmasına neden olmuş, muhafazakârlığı anlamayı oldukça güçleştirmiştir.

Muhafazakârlığı tanımlamada karşımıza çıkan bu karmaşık durumun üstesinden gelebilmek için muhafazakârlığı “siyasal tutum muhafazakârlığı” ve “siyasal düşünce muhafazakârlığı” olarak ayırmak uygun bir yol olacaktır. Düşünce biçiminden farklı olarak tutumlardaki muhafazakârlık insan tutumları ve davranışları itibariyle muhafazakâr olması anlamına gelmektedir. Bu Manheim’in (1966;94-95) sözleri ile durağan bir hayata tutunma eğilimidir ve bu eğilim her yerde vardır, evrenseldir. Genel olarak tutum muhafazakârlığı varlıklı kesimlerin geliştirdiği bir yaklaşım (Çaha, 2001;97) olarak ele alınsa da varlık bakımından zengin olmayan bireyler de mevcut sosyal çevrelerinin, bu çevreden kaynaklanan geleneklerinin değişmesini istemeyebilirler ve mevcut düzenin devam etmesinden yana bir tavır takınarak muhafazakâr bir tutum içerisinde bulunabilirler (Ergil, 1986;271).

Muhafazakâr tutumun siyasete uygulanışı iktidarın ne pahasına olursa olsun korunması şeklinde olmaktadır. Bu bakımdan sosyalist rejimlerin de, dünün devrimci rejimlerinin de bu gün itibariyle muhafazakârları söz konusu olabilmektedir. Dünün devrimcileri bu günün muhafazakârları olabilmekte, iktidarlarını korumak için her türlü yolu mubah görerek iktidarlarını tehlikeye sokacak değişim taleplerine direnç gösterebilmektedirler. Bu hali ile tutum muhafazakârlığı statükocu olup, var olanı her şartta koruma eğilimindedirler (Çaha, 2001;97). Sağ siyasetin merkezinde yer alan muhafazakârlık ise bu tür bir

¹ Muhafazakârlığın kullanılmaya başlaması, muhafazakârlığın doğuşunda önemli rol oynatan faktörlerden özellikle de Fransız Devrimi’nden bir süre sonraya 18.yüzyılın başlarına rastlar. Fransa’da ilk kez 1820’de Chateaubriand’ın dergisinde, İngiltere’de ise kavram ilk kez “Quarterly Review” dergisinde 1830’de kullanılmıştır (Vincent, 1992: 55).

muhafazakârlık değildir. Tutum muhafazakârlığı sağ siyasette görülebileceği gibi sol siyasette görülebilir. Tutum muhafazakârlığından ayırdığımız siyasal düşünce muhafazakârlığı bu çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Kavram kargaşasının önüne geçmek için yaptığımız bu ayırmadan sonra siyasal düşünce muhafazakârlığı ya da diğer bir deyişle ideoloji olarak muhafazakârlığı daha iyi anlayabilmek için onun doğmasına yol açan faktörleri gözden geçirmek yararlı olacaktır.

3. MUHAFAZAKÂR DÜŞÜNCENİN DOĞMASINA YOL AÇAN FAKTÖRLER

Hemen belirtelim ki bundan sonra çalışma boyunca “muhafazakârlık” terimi kullanıldığında, aksi belirtilmediği sürece yukarıdaki ayırma sadık kalınarak “siyasal düşünce muhafazakârlığı” ya da bir ideoloji olarak muhafazakârlık anlaşılmalıdır. Bu anlamı itibariyle muhafazakârlığın doğmasına neden olan üç ana faktör vardır. Bunlar Aydınlanma düşüncesi, Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi’dir (Ergil, 1986;269).

Fransız Devrimi ile birlikte son iki yüzyıla damgasını vuracak olan diğer birçok devrimci değişim ve dönüşümün ve bu süreçte yaşanan acıların müsebbibi olarak gördükleri Aydınlanma değerlerine yöneldikleri eleştiriler siyasal düşünce geleneği olan muhafazakârlığın temel ilgi odağını oluşturmuştur (Özipek, 2004; 16). Muhafazakârlık açısından Aydınlanmayı bu denli önemli kılan, Aydınlanmanın odağında soyut aklın yer almasıdır. Muhafazakârlık, Aydınlanmanın bütün bir sistemi saf akli kullanarak yıkmak ve yeniden kurmak isteyen anlayışına karşı olmuştur.

Muhafazakâr düşüncenin oluşumunda etken olan ikinci faktör ise Fransız ihtilalinde somutlaşan devrimci siyaset pratiği olmuştur. Fransız ihtilali, öncüler tarafından aklın ve mükemmelliğin ifadesi olarak kabul edilmiştir. Muhafazakârlar Fransız ihtilalinin hem bir devrim olarak oluş tarzına hem de sonuçlarına karşıydılar. Fransız ihtilali “kendiliğinden” değişimi bir kenara bırakarak toplumsal dengeyi ve ahengi altüst edecek, toplumun binlerce yılla dayalı organik yapısını bozacak köklü bir dönüşüm hareketi olduğu için muhafazakârların tepkisini çekmiştir (Çaha, 2001;99).

Muhafazakâr siyasal düşüncenin doğuşuna neden olan diğer bir faktör ise Sanayi Devrimi sonrasında şekillenen yeni toplumsal yapıdır. Sanayi Devrimi sonrasında oluşan yeni sosyolojik yapı muhafazakârların önem verdiği cemaat, aile, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinde büyük bir tahribata yol açmıştır. Tonnies’in altını çizdiği “gemeinschaft’in (topluluğun) gesellschaft’a (topluma) dönüşümüyle geleneksel toplumu ayakta tutan ana işlevsel damarların çözülmesi gerçekleşmiş, bu süreçte anomie, yabancılaşma ve çözülme sosyolojik yapıyı tanımlar hale gelmiştir. Sanayi sonrasında gelişen sanayi toplumunun merkezi,

cemaat yapılarının kumanda ettiği köyler olmaktan çıkmış, şehir birimleri olmaya başlamıştı. Şehirlerdeki aşırı yığılmaların sonucunda çözülen cemaat yapısı yerini atomize bireylere bırakarak geleneksel dayanışma, sadakat bağlılık gibi değerler kendiliğinden tasfiye sürecine girmişti. Kısaca bu süreçte muhafazakârların hararetle savundukları organik toplumun ana organları niteliğindeki kurumlarda çözülme meydana geldiği gibi, ruhu niteliğindeki geleneksel değerlerde de büyük bir tahribat meydana gelmekteydi (Çaha, 2001;101).

4. MUHAFAZAKÂRLIK: TANIM VE TASNİFİ

Yukarıda belirttiği gibi muhafazakârlığın doğmasına neden olan faktörlerle birlikte bir terim olarak muhafazakârlığın kullanılması kendisinin oluşmasına neden olan saiklerden sonraya rastlamaktadır. Muhafazakârlık teriminin kullanılması 18. yüzyılın başlarına rastlamaktadır. Fransa'da ilk kez 1820'de Chateaubriand'ın dergisinde, İngiltere'de ise kavram ilk kez Quarterly Review dergisinde 1830'de kullanılmıştır (Vincent,1992;55). Fakat muhafazakârlığın felsefi bir gerçeklik olarak varlığı Fransız Devrimi üzerine Burke'ün kaleme aldığı "Reflection on the Revolution in France" isimli çalışmasını kaleme aldığı 1790 yılına kadar dayanır. Edmund Burke muhafazakârlığın temel eseri olarak sayılan Fransız Devrimi üzerine kaleme aldığı bu çalışmada, geleneğin, mevcut kurumların önemi ve evrimsel değişimini savunarak, soyut düşüncelere, bireyciliğe ve yapay bir şekilde düzenlenmiş siyasal sistemlere karşı çıkmıştır (Helvacı, 1999;23). Burke bu eseriyle muhafazakârlığın gerçek atası olarak anılmış ve Avrupa'daki diğer devrim karşıtlarına, devrimin karakterini ilk sezen kişi olarak ufuk açmış ve üzerlerinde etkili olmuştur (Nispet, 1990: 100).

Muhafazakâr düşüncenin ilk dönemlerine ilişkin anılması gereken isimler baktığımızda ise Fransa'da Joseph de Maistre (1754-1821), Louis de Bonald (1754-1840), Huges Felicite de Lamennais (1782-1854) ve F. R. Chateaubriand (1768-1848) Almanya'da ise Justus Möser (1720-94), Adam Müller (1779-1829), F.Carl von Savigny'dir. (1779-1829) Burke ve diğer muhafazakâr düşünürlerin çalışmalarında ilerlemeci düşünce ile taban tabana zıt tarih felsefesi ve çok akıllıca yapılmış ve tarihsel olarak gelişmiş feodalizm, aile, bölgesel topluluk ve dinin öneminin vurgulanması vardır (Nispet, 1986;1).

Bununla birlikte tek bir muhafazakârlık anlayışından bahsedilemez. Aydınlanmaya ve 18. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan devrimci, tepeden inmece, yapma siyasi değişimlere bir tepki olarak doğan muhafazakârlığın, Batı felsefesi içerisindeki iki ana geleneğinden bahsedebilmek mümkündür. Örneğin Viereck, birbirine rakip iki farklı muhafazakârlıktan bahseder.² Bunlardan ilki

² Bu genel ayrımla birlikte muhafazakârlık farklı şekilde de tasnif edilebilmektedir. Örneğin Heywood (1992)'a göre üç türlü muhafazakârlık söz konusudur. Bunlar sırasıyla; "otoriter

ılımlı olan Burke'nin kurduğu muhafazakârlık olara ifade edilirken, diğeri Joseph de Maistre'nin kurmuş olduğu muhafazakârlığın ekstrem kanadıdır. Yine Viereck'e göre Burke'nin belirlemiş olduğu muhafazakâr anlayış evrimci bir görüşe sahipken, Maistere'nin kurmuş olduğu ise devrim karşıtıdır. Her ikisi de 1789 Fransız Devrimi'ne tepki hareketi olarak doğmuşsa da, Burkeci muhafazakârlık, 1789 Devrimi öncesi geleneksel özgürlüklerden hareketle devrime karşıyken, diğेरinin çıkış noktası devrim öncesi geleneksel otoritedir (Viereck, 1956;11). Özipek'in de (2004;7) benimsediğı bu ayrım da, Joseph de Maistre ve Louis de Bonald gibi Fransız muhafazakârları tarafından temsil edilen, devrimden önceki monarşik ve teokratik düzenden yana olan muhafazakârlık, bir anlamda devrim sonrası kurumların oturmasından sonra "tepkici" bir siyasal tutumu ifade etmektedir. Burada hemen belirtilmelidir ki; Viereck'in Fransız Devrimi'ne, devrim öncesi özgürlüklerden hareketle karşı olan, devrimin rasyonalist niteliğinin eleştirisinde bulunan ılımlı, dengeli parlamenter hükümetten yana olan, son iki yüzyılın siyasetine damgasını vuran ve muhafazakârlık dendiğinde daha çok kendisinin anlaşıldığı geleneğı ifade etmektedir (Özipek, 2004;9).

Buradan hareketle Genel bir tanımını verecek olursak muhafazakârlık; "1789 Fransız devriminin ardında yatan Aydınlanmaya, onun akıl ile tüm dünyayı anlayıp yine akıl yoluyla tüm dünyayı değiştirmeyi ilke edinmiş akıl anlayışına ve bu akıl anlayışından türemiş siyasi projelere ve bu siyasi projeler doğrultusunda toplumun dönüştürülmesine ilişkin öneri ve uygulamalara muhalif olarak ortaya

muhafazakârlık", "paternalist muhafazakârlık", "liberal muhafazakârlık"tır. Vincent (1992: 63-66) ise muhafazakârlığı kavramsal olarak beş farklı başlık altında anlaşılabilceğini söylemekte ve muhafazakârlığı; "geleneksel", "romantik", "paternalistik", "liberal" ve "yeni sağ" olarak tasnif etmektedir. Heywood'un otoriter muhafazakârlıkla anlatmak istediğı, Fransız Devrimi sonrası devrime bir tepki olarak doğan farklı muhafazakârlıklardan, Maistre'nin kurucusu olduğu ve devrim öncesi eski rejimin, monarşinin mutlak iktidarının haklılığını savunan çeşididir. Yine Heywood'un (1992: 71) paternalistik muhafazakârlık olarak belirttiğı tarz, Benjamin Disraeli ile sıklıkla ilişkilendirilir. Paternalist muhafazakârlık, Disraeli'nin kaleme aldığı "Sybil" ve "Coningsby" isimli romanlarda vurguladığı aşırı bireyciliğe karşı "sosyal sorumluluk" düşüncesi üzerine kurulu yardımlaşmacı ve dayanışmacı anlayışa verilen addır. Liberal muhafazakârlıkla anlatmak istediğı, ziyadesiyle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra muhafazakârların "klasik liberal" gelenekten etkilenen ve serbest piyasa ekonomisini benimseyen kanadıdır. Bunlara ilaveten muhafazakârlığı farklı tasniflendirme çabalarından birisine de Schuettinger'in (1970: 21-29) çalışmasında rastlarız. Schuettinger muhafazakârlığı, siyasi ve düşünce muhafazakârlığı olarak iki ana başlığa ayırır. Ona göre düşünce geleneğı olarak muhafazakârlığın üç farklı kolu vardır: a)Deneyimci (emprical) muhafazakârlık ki bununla İngilizce konuşulan yerlerde hakim olan türe atif vardır b) Akılcı muhafazakârlık, bununla Kıta Avrupası muhafazakârlığını kastetmektedir c) Deneyimci ve akılcı olarak tasnif edilemeyen ve diğերlerine göre etkisi daha kuvvetli olan sezgisel muhafazakârlıktır. Schuettinger Siyaseten muhafazakârlığı da yine üçe ayırır: a) Liberal muhafazakârlar b) Muhafazakâr liberaller c) Anti liberal muhafazakârlar.

çıkan siyaseti sınırlamayı ve toplumu bu tür devrimci ve tepeden inmece yapma dönüşümlerden korumayı amaçlayan bir siyasi felsefeyi bir düşünce geleneğini ve zaman içinde oluşan bir siyasal ideolojiyi” (Özipek, 2004;6) ifade eder. Bu hali ile muhafazakârlık, değişim karşısında geleneği vurgulayan onu ön plana çıkaran, yerleşmiş adet ve kurumları sürdürmeyi isteyen ve bu çerçevede geleneğe kutsal bir özellik atfeden ve geleneğin tarihi bilgelik ve tecrübeyi temsil ettiğini kabul eden bir ideolojidir (Yılmaz, 2003: 94).

5. MUHAFAZAKÂRLIK VE DEĞİŞİM

Yukarıda da belirtildiği gibi muhafazakârlığın sadece bir eski düzen taraftarlığı şeklinde tanımlanması yaygın görülen bir durumdur. Bu da muhafazakâr düşüncenin değişim karşıtı ya daha doğru bir ifade ile körü körüne değişim karşıtı olduğu hakkında genel bir kanaatin oluşmasına neden olmaktadır. Fakat muhafazakârlık, bir tutum olarak değil de, bir ideoloji, siyasal düşünce geleneği olarak ele alındığında durum genel kanaatin aksinedir. 20. yüzyılın bilinen en önemli muhafazakâr temsilcilerinden Oakeshott’un ifadesiyle (2004;60) muhafazakârlar, “çekingen yenilikçidirler, değişimi sevdikleri için değil aksine kaçınılmaz olduğu için kabul ederler”. Anlaşılacağı gibi Burke’ün kelimeleriyle “koruma arzusu” muhafazakâr ideolojinin temelinde yatsa da (Heywood, 1992;57) tam bir değişim karşıtlığı muhafazakâr düşüncenin ana odağında değildir. Fakat belirmek gerekir ki muhafazakârlar değişimden hoşlanmazlar. Yine Oakeshott’un (2004;60) ifadesiyle muhafazakârlar için “değişim neşeden ziyade üzüntü yaratmaktadır”. Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi muhafazakârlar değişim karşısında durmanın imkansız olduğunun farkındadırlar ve ona karşı ihtiyatlıdırlar. Burke değişim karşısındaki şu sözleri anlatılmak istenileni özetlemektedir:

[...]Hepimiz, değişim kanuna boyun eğmek durumundayız. Değişim kanunu, Tabiatın en güçlü kanunudur, belki de tabiatın varlığını devam ettirmesinin aracıdır. Bu yasa içinde bizim yapabileceğimi, insan aklının yapabileceği tek şey, değişimin hissedilmeyecek şekilde, derece derece gerçekleşmesini sağlamak olabilir. Bu şekilde değişimden beklenen yararlar, dönüşümün sakıncaları yaşanmaksızın elde edilebilir (Burke, 2005;27).

Muhafazakârların değişim karşısındaki bu ihtiyatlı tutumu, onları sıklıkla muhafazakâr yerine kullanılan “gerici”lerden ayırır. Muhafazakârların değişimden hoşlanmayan bir değişim yerine, bildik olandan yana olan tavrı “mevcut durum öncesi”ni arzu ettiği için değildir. Tarihi geriye çevirmeye çalışan verili bir momente yapışıp kalan “gericilik”tir (Çiğdem, 2001;37). Muhafazakârlık, her şeyi bilinçsizce korumaya çalışmak değildir. Muhafazakârlığın değişim karşısındaki bu ihtiyatlı tutumunun kökleri derindedir ve Mannheim’in (1966;95) muhafazakârlığı tanımladığı, “bilinçli hale gelmiş gelenekçilik” ifadesinin de anlamı burada gizlidir. Burada Mannheim’in ifadesiyle bilinçli olmak ile kastedilen, muhafazakâr

düşüncenin epistemolojisiyle, birey, insan ve toplum kavrayışıyla ilgilidir. Bu çerçevede muhafazakâr düşünce ve değişim konusunu anlamak için öncelikle insan kavrayışıyla başlanmalıdır.

Muhafazakâr düşünce, bireyi “sınırlı bir varlık” olarak kabul eder. Öyleki Stankiewicz (1993;24), Rossiter’in (1962) “Conservatism in America” isimli çalışmasında muhafazakârlığa ilişkin saydığı 21 adet karakteristik özelliğin 13 tanesinin insan aklının yanılabilir ve sınırlı bir gücü olduğu üzerine olduğu tespitini yapar. Muhafazakârlığın bireyi bu şekilde ele alışı hem onun epistemolojisini hem de toplum anlayışını belirlemiştir. Heywood, bu yaklaşımı (1992;61-64) “insanın kusurluluğu”(human imperfection) olarak tanımlar ve ona göre bu birkaç şekilde anlaşılmalıdır. Bunlardan ilki, insanın psikolojik olarak sınırlı bir varlık olarak ele alınışdır. Muhafazakâr bakış açısına göre insanlar, yalnızlıktan ve hayatlarındaki ani değişikliklerden çekinirler. Aşına olanı ve güveni ararlar. İkinci olarak, insanın kusurlu bir varlık olarak ele alınması ahlaki alanla ilgilidir. Muhafazakârlar insanın ahlaken kusurlu bir varlık olduğunu düşünürler ve insanın doğası hakkında Hobbes’un kötümser yaklaşımını paylaşırlar. İnsanın doğuştan bencil ve açgözlü olduğunu düşünürler. Bunlara insan aklının gücünün sınırlı olduğu, insanın aklı ile dünyayı daha iyi kılamayacağı inancını da eklemek gerekir. Bir diğer deyişle, mükemmel olmayan insan düşüncesine dayanan muhafazakâr düşüncenin akıl anlayışında, soyut akıl toplum meselelerinin kapsamlı bir çözümü veya toplumun yeniden inşası için güvenilir bir kılavuz olarak görülmez (Erdoğan, 2004;7; Vincent, 1992;69-70).

Muhafazakârlığın akıl anlayışı onun değişime neden ihtiyatlı baktığını, kaçınılmaz durumlarda değişimi kabul etmek durumunda kaldığının cevabını vermektedir. Özipek’in Burkeci muhafazakârlık olarak tanımladığı ve Kıta Avrupa’sının tarih dışı kalmış muhafazakârlık anlayışının aksine yaşayan bir gelenek olarak devam eden yaklaşımın da temelinde, devrimci olmaktan çok evrimci olmaları ve soyut akla karşı gelmek yatmaktadır. Bu geleneğin temel ayırıcı vasfı da Aydınlanma aklına karşı sadece dayandıkları felsefi öncülleri kabul ettirme gibi bir argümantasyon çabası içinde olmamalarıdır. Bu gelenekten gelenler aynı zamanda soyut akla dayanarak yani Aydınlanma aklına dayanarak yapılan ani değişimlerin nasıl kötü sonuçlar doğurabileceğini Fransız Devrimi ile somutlaştırarak herkes tarafından kabul edilebilecek olumsuzlukları sunabilmişlerdir. Başka bir ifadeyle bu gelenekten gelenler kendi akıl kavrayışları ve onun üzerine temellendirdikleri muhafazakârlıklarını, onun tam karşıtı olarak konumlandıkları aklın yani Aydınlanma aklının ve devrimci siyasal tutumun yıkıcı sonuçlarını ampirik şekilde gösterebilmişlerdir (Özipek, 2004;42).

Aydınlanma’nın akla verdiği öneme karşın, muhafazakârların bunu yadsıması onların akıl karşıtı oldukları anlamına gelmez. Zira muhafazakârlar, aklın rolünü bütünüyle inkâr etmez ve aklın rehberliğindeki tüm değişimlere ve ilerlemeye karşı çıkmazlar (Erdoğan, 2004;7). Muhafazakârlığın akıl konusunda

yaptığı toplumsal ve siyasi meselelerde Aydınlanmacı aklın aksine rolünün sınırlılığı üzerine vurgu yapmasıdır. Onların soyut akla bu denli karşı çıkmalarında en önemli faktör deneyim yoluyla edinilmiş bilgiye de önem vermeleridir. Muhafazakârların deneyim yoluyla elde edilen bilgiyi önemsemeleri konusunda, değişim hakkındaki tutumları ile yakın ilişkili olan gelenek ve tarih anlayışlarına yer verilmesi gerekir. Zira muhafazakârlığın geleneğe olan güvenlerinin kökeninde, yukarıda bahsi geçen insanın sınırlı bir varlık olarak her şeyi anlamasının mümkün olmadığına ilişkin inanç ve deneyim yolu ile edilen bilgi anlayışları vardır.

Muhafazakârların değişim karşısındaki olumsuz tavırları ile ilişkili olarak birlikte değerlendirilmesi gereken diğer önemli vurgularından bir diğeri de gelenektir. Muhafazakârların değişime karşı ihtiyatlı olmalarının temelinde yatan, geleneğin bu denli önemsenmesinin altında iki temel neden yatmaktadır. Bunlardan ilki geleneğin dinle yakında ilişkisidir. İkinci temel nedeni ise gelenek savunuculuğunun ardında yatan muhafazakârların deneyim yolu ile elde edilmiş bilgiye verdikleri önemde yatmaktadır.

İkincisinden başlarsak, muhafazakârların geleneğe bağlılıkları dışarıdan bakanlara körü körüne bir bağlılık gibi görünse de gerçek böyle değildir. Mannheim'in (1966;99) belirttiği gibi muhafazakârların gelenekçiliği bilinçli hale gelmiş bir gelenekçiliklidir. Bu anlamda muhafazakârlar geleneği bir tür bilgi veya bilgelik kaynağı olarak görürler ve onlar açısından gelenek toplumsal tecrübelerin muhassasıdır. Onlara göre geleneksel kurum ve normlar bir toplumun tarihsel tecrübesinden soyutlanmış birikimleri demektir ve bu bilgi veya birikim tek bir insan aklının spekülatif çabasıyla erişilemeyecek kadar engin ve derindir (Erdoğan, 2004;5).

Muhafazakârların geleneğe yaptığı vurgu epistemolojik yaklaşımları ile yakından ilgilidir ve Burke'ün deyimiyle (2005;11-12) muhafazakârlar “insanların akılı ölçü olarak yaşmalarından ve hareket etmelerinden endişe duyar, çünkü muhafazakârlar her insandaki aklın yetersiz olduğunu ve insanların bu küçük akıl yerine, ulusların ve çağların birikiminden ve sermayesinden yararlanması gerektiğini düşünürler”. Muhafazakârların bilgi anlayışları “pratik bilgi” anlayışına dayanmaktadır ve bu bilgi karşısında değerlendikleri teknik bilgi gibi ezberlenip öğrenilebilen bir bilgi değildir. Bu bilgi türü ancak belli gelenekleri ve tecrübelerin sonucunda elde edilebilecek bir bilgidir.³ İşte bu nedenledir ki tarihsel geçmiş

³ Muhafazakâr düşünür Oakeshott, bilginin iki türünden bahseder ve bu iki tür bilginin gerçek bir faaliyet için gerekli olduğunu düşünür. Bu bilgi türünden ilkinin “teknik bilgi” olarak adlandırılmaktadır. Teknik bilgi, birçok faaliyette özel surette öğrenilebilen, hatırlanılabilen ve uygulamaya konabilen kurallar halinde ifade edilebilir (Oakeshott, 1987;19). Oakeshott'a göre bu bilgi, örneğin İngiltere'nin karayollarında motorlu taşıt sürme tekniği ve otoyol yasasında bulunabilir. Buna bir başka örnek ise yemek pişirme tekniğinin bir yemek kitabından edinilebileceğidir (Oakeshott, 1987;19). “Pratik bilgi”

önemlidir ve muhafazakârlar geçmişten kalan kurum ve değerlere bu yüzden derin saygı duymaktadırlar (Nispet, 1990;118). Muhafazakârlar Aydınlanma rasyonalizminin evrene yönelik tasarımına gelenek yoluyla karşı çıkmaktadırlar. Muhafazakâr düşüncede tarih somut ve tecrübeyle elde edilen bir bilgidir. Rasyonel tarihçiler mevcut olanı, geleceğin başlangıcı olarak değerlendirmekte, muhafazakârlar ise mevcut durumu geçmişin devam eden tecrübeleri olarak görmektedirler. Toplum muhafazakârlara göre makine parçalarının ayrıldığı ve sonra değiştirildiği bir araç değil, tarihiyle geleneğiyle ve değerleriyle birbirleri ile ilişkili kurumları olan ve işlevselliğe sahip bir yapıdır. Tarihi sosyal gerçeklerin aynası olarak gören muhafazakârlık toplumların ne olduklarını öğrenmeden nereye gideceklerini bilemeyeceklerini ifade etmektedir (Akkaş, 2004;124-125).

Bu bağlamda muhafazakârların bilgi yaklaşımlarında gelenek ve tarih vurgularında öne plana çıkan “ön yargı”/önbilgi (prejudice)⁴ kavramından bahsetmek konunun anlaşılmasında tamamlayıcı olacaktır. Önyargı genel olarak ona yüklenmiş pejoratif anlamının dışında muhafazakârlarca övülmekte ve önyargı ile beslenen aklın gelişme ve değişmeyi daha uyumlu gerçekleştirebileceğine inanmaktadırlar. Akkaş’ın ifadesi ile:

Muhafazakâr düşüncede önyargı bütün bilginin, anlamının ve duyguların damıtılmasıdır. Damıtma yoluyla gelenek ve deneyim, toplumda canlılık kazanmakta ve geleceğe olan ümitler güçlenmektedir. İnsanoğlunun ilerleyebilmesi için çeşitli yollar vardır. Bunlar temelde duygularla, heyecanlara ve deneyimlere dayanır. Önyargı hazır bir reçetedir. Aklın karmaşıklığını ve çözülmez niteliklerini erdemle yönlendirerek ve şüpheciliği ortadan kaldırarak aklın doğru yolu bulmasına yardımcı olur (Akkaş, 2004; 126).

Aydınlanma aklına karşı geleneği ve alışkanlıkları savunan muhafazakâr düşüncenin geleneği ön plana çıkarmasının temelinde, insani eylemin temelini teorik aklın değil, gelenek, önyargı ve alışkanlıklar oluşturması düşüncesi vardır. Pratik aklı somutlaştıran bu pratikler, tarihsel ve sosyal şartlar içerisinde

olarak isimlendirdiği ikinci bilgi türü ise sadece kullanımda mevcuttur, düşünce mahsulü değildir ve teknik bilginin aksine, kurallar halinde ifade edilemez (Oakeshott, 1987;19). Teknik bilgi, herhangi bir kitaptan öğrenilebileceği gibi yazışma yoluyla da edinilebilir. Teknik bilgi kısaca öğrenilebilir ve öğretilebilir bir bilgi çeşidi iken, pratik bilgi ise ne öğrenilebilir ne de öğretilebilir bir bilgidir. Bu bilgi ancak kazanılabilir. Oakeshott’un deyimiyle bu bilgi pratiğin içinde saklıdır ve onu edinmenin yolu, bir ustaya çıraklık yapmak ile mümkündür (Oakeshott, 1987;20).

⁴ “Prejudice” kavramının kelime karşılığı olarak önyargı kelimesiyle ifade edilmesi, önyargı kelimesinin Türkçede sahip olduğu olumsuz niteliği nedeniyle tam anlamını karşılamamaktan öte yanlış anlamalara neden olabilmektedir. Bu yüzden muhafazakâr düşüncede pratik bilgi anlamında önem taşıyan önyargı’nın günlük dildeki olumsuz anlamı haricinde bir tür “önbilgi” anlamı da taşıdığı hatırlanmalıdır.

üretilmektedir. Bu manada önyargı, basitçe kör ya da irrasyonel davranış değildir. Aksine önyargı/önbilgi kuşaklar boyu süren tecrübenin damıtılması ile oluşur (Vincent, 1992;73).

Her ne kadar gelenek konusunda muhafazakâr düşüncenin akıl anlayışını ön plana çıkarmış olsak da geleneğe verilen önemin sadece bununla sınırlı olduğunu iddia edemeyiz. Geleneğin önemsenmesinin ardında yatan bir diğer neden de bazı muhafazakârların dini inançlarından etkilenmiş olmalarıdır. Bu inanca göre bir yaratıcı olarak tanrı toplumu yaratmıştır ve onun kuralları toplumu şekillendirmiştir. Bu yüzden geçmiş önemlidir. Fakat burada muhafazakârlıkta dinin önemli bir yeri olmasına rağmen onların vurgusunun “dincilikten” ayrıldığı belirtilmelidir. Çünkü muhafazakârlar için dinin toplumsal bağları pekiştiren yönüyle ön plana çıkması muhafazakâr bir düşünürün dindar olmasını gerekli bile kılmamaktadır (Erdoğan, 2004;6). Hatta tanrı tanımaz olan muhafazakâr düşünürler de bulunmaktadır. Çünkü muhafazakâr, dini sadece bireysel bir kurtuluş ve manevi tecrübe olarak görmez. Din onların düşüncesinde toplumsal bağları pekiştiren bir işleve sahip olmasıyla, toplumsal bütünlüğe ve toplumun kendisi olarak idamesine katkıda bulunması ile de önemlidir. Buna karşılık “dincilik” muhafazakârlıktan farklıdır. Her şeyden önce dincilik özünde muhafazakâr bir görüş değildir. Çünkü o toplumu dini değerler doğrultusunda güç yoluyla yeniden düzenlemeyi öngörür. Dinciliğin genellikle muhafazakârlıkla eş tutulmasının sebebi onun toplumu yeniden düzenlemek istediğinin nostaljik niteliğidir (Erdoğan, 2004;6). Bu nostaljik nitelik inandığı dinin saf haline dönüşle dönem dönem özdeşleşmektedir.

Tekrar konumuza dönecek olursak muhafazakârlıkta değişimin gelenek dolayısı ile din algılaması bizi muhafazalığın değişim karşısındaki tutumu ile ilişkili bir diğer temasını, toplum anlayışını değerlendirmemizi zorunlu kılmaktadır. Toplum anlayışlarını daha iyi anlayabilmek içinse muhafazakârlığın birey anlayışına kısaca değinmek yerinde olacaktır. Yukarıda da bahsi geçtiği gibi muhafazakârlar insanı dolayısıyla bireyi tek başına yeterli bir varlık olarak görmemektedirler. Birey akıl, beden ve psikolojik özellikleri bakımından eksik yaratılmışlardır. Daha çok liberal ve sosyalist hümanizmin insan doğasına ilişkin iyimser kavrayışlarına karşı bir eleştiriyi de ifade eden bu yaklaşımın taşıdığı karamsarlık insanın negatif bir varlık olduğu anlamına gelmemektedir. Buradaki asıl vurgu insanın doğası gereği taşıdığı eksikliklerin onu zayıf kıldığı ve insanın öncelikle sınırlı bir varlık olduğudur. Bu ön kabulün doğal sonucu da bireyin liberal düşünce geleneğinde olduğu gibi en temel ve en gerçek ontolojik varlık olarak kabul edilmemesi olmuştur (Vural, 2003;40). Muhafazakâr düşüncede bu ön kabulün doğal sonucu olarak, bireyin toplumdan bağımsızlığını kabul etmeyen bir toplum tasavvurunu doğurmuştur. Organik toplum anlayışı olarak isimlendirebileceğimiz bu toplum anlayışında toplumsal kurumlar bilinçli ve iradi bir sözleşmeden doğmadığı, aksine tabii bir şekilde oluştuğu kabul edilmektedir. Organizma olarak toplum tasavvuruna göre; kendisini oluşturan bireylerden bağımsız olarak toplum yaşayan bir canlıdır, parçaları birbiriyle uyumlu olarak

çalışan bir organizmadır. Bu organik toplumun her bir parçası (aile, kilise, iş dünyası, hükümet) bütünü, toplumun “sağlığı”nın idamesinde belirli görevler yerine getirmektedir.

Muhafazakâr düşüncenin toplum kavrayışı onun değişime nasıl baktığının işaretlerini vermektedir. Toplumun bir organizma olarak düşünülmesi, muhafazakâr düşüncede suni müdahalelere neden karşı olduğunu anlamamıza yarayan bir diğer anahtar kavramdır. Toplum yapısının bozulmasından daima endişe eden muhafazakârlar, toplumun herhangi bir kurumuna dışarıdan bir müdahaleyi hoş karşılamazlar. Zira bunun toplumun geri kalanını da derinden etkileyeceğini düşünürler (Çaha, 2004;19). Toplumu bir organizma olarak kavrayış, aynı zamanda muhafazakârların, çoğu kimsenin ifade ettiğinin aksine, değişim karşıtı olmadığını işaretlerini verir. Çünkü organizma olarak toplumu ele almak, onun zorunlu olarak değişimi içerdiğini de kabullenmek demektir (Özipek, 2004;91) Fakat bu değişim kendisi de bir muhafazakâr düşünür olan Oakeshott’un deyişiyle “gönülsüz bir değişim taraftarlığıdır. Bu değişim anlayışını Kirk şu şekilde dile getirmektedir:

Muhafazakâr kişi değişimin sağlıklı bir toplum için gerekli olduğu kanısındadır. Edmund Burke’ün ifadesiyle “değişim, varlığımızı sürdürmemizin vasıtasıdır.” İnsan vücudunun eski dokularını kullanıp yenilerini ürettiği gibi, devlet ve toplum da zaman zaman eski usullerini atıp yararlı yeniliklere yol açmak zorundadır. Kendini yenileyemeyen vücut ölmeye başlamıştır. Eğer vücut sağlığını koruyacaksa, türünün doğasıyla ve yapısıyla uyumlu olarak düzenli bir biçimde değişmesi gerekir. Aksi takdirde, değişim anormal bir büyüme ve sahibini yiyip bitiren korkunç bir kanser üretir. Muhafazakâr devlet adamı, toplumdaki her şeyin ne tam olarak yeni ne de tam olarak eski olmamasına özen gösterir. Bu, sosyal bünyenin sağlıklı işleyişinin vasıtasıdır, tıpkı canlıların varlığını sürdürmesinde olduğu gibi (Kirk, 2005;13).

Muhafazakârların değişim ve toplum anlayışları arasındaki bir diğer bağda “aracı cemiyetlere” verdikleri önemde saklıdır. Muhafazakârlara göre toplumsal düzende aracı cemiyetlerin ortadan kaldırılması ve aniden sayıların azalması bir yandan atomize yığınların diğer yandan da giderek merkezileşen siyasal iktidar biçimlerinin yaratılmasını ifade etmektedir. Burke, aracı cemiyetleri “insan ruhunun hanları ve dinlenme merkezleri” olarak görmüş, Devrimin yasa koyucularının cemiyetleri kaçınılmaz olarak yerinden eden veya atomize eden “geometrik” sistemine güvensizliğini açıkça belirtmiştir. Merkezinde mutlak bir Paris’in bulunduğu ve Fransız toplumsal, ekonomik, eğitim ve kültür yaşamının tüm ayrıntılarında hüküm sürmeye çabalayan bir yönetim sistemini alaya almıştır. Burke’ün başlattığını diğer tüm muhafazakârlar devam ettirmiştir (Nispet, 1990; 115).

Aracı cemiyetlere yani aile, akrabalık, komşuluk gibi değerlere verilen önemin altında yatan neden bunların toplumsal düzeni ayakta tutan ve sürekliliğini sağlayan dinamo işlevi görmeleridir. Muhafazakârlığın üzerinde hassasiyetle üzerinde durdukları konuları değişim karşısındaki tutumları ile ilişkilendirerek bahsimizi sürdürecektir. Zira muhafazakâr düşüncenin oluşmasında etkili olduğunu belirttiğimiz Sanayi Devrimi ile toplumun değişen sosyolojik yapısında muhafazakârlar aile, komşuluk ve akraba ilişkilerinin üzerindeki etkiye şahit olmuş bunların çözümlerine ve bireyin bu süreçte yalnızlaşmasına ve yabancılaşmasına şahitlik etmişlerdir. Bu anlamda muhafazakârlar için en iyi düzen mevcut olan düzendir. Her toplum kendi tarihsel evrimi içerisinde yanlışlarını, hatalarını bertaraf ederek, eksiklerini gidererek kendi mükemmel formunu dengede tutmaya çalışır. Mevcut düzenin en iyi düzen olduğu varsayımında hareket eden muhafazakâr düşünürler, devrim düşüncesine şiddetle tepki göstermektedirler (Çaha, 2001;108).

Buraya kadar muhafazakâr düşünceyi değişim karşısındaki yanlış bilindiğinin aksine tam bir değişim karşıtı olmadığını buna karşın değişim karşısında ihtiyatlı bir tutumunun nereden ve niçin kaynaklandığını verildi. Fakat muhafazakâr düşüncenin gelecekle ilgili düşüncelerine yer verilmedi. Muhafazakâr düşünde değişimi konu edinen bir çalışmada “gelecek” hakkındaki yaklaşımı da ele alınmalıdır.

6. MUHAFAZAKÂRLAR DÜŞÜNCEDE “GELECEK”

Muhafazakâr düşüncenin gelecek konusuna nasıl baktığını anlayabilmek için genellikle muhafazakâr olarak nitelendirilmesine rağmen kendisi liberal olan, Friedrich A Hayek’in bu konudaki görüşlerine başvurulabilir. Zira kendi görüşlerinin muhafazakâr düşünceye ait olduğu iddiasını reddeden Hayek bu itirazını, kendi fikirlerinin muhafazakârlık içerisinde yer alamayacağı iddiasını “gelecek” hakkındaki görüş ayrılığına bağlar.

Yukarıda da bahsedildiği gibi F.A.Hayek genellikle birçok yazar tarafından muhafazakâr olarak nitelendirilmektedir.⁵ Bu tasnifte tamamen bir yanlış olarak algılanmamalıdır. Çünkü Hayek’in felsefesi muhafazakâr düşüncede de olduğu gibi soyut akla olan güvensizliğe oldukça önem verir. Hayek, kendi siyaset felsefesini dayandırdığı bilgi kuramında “kurucu rasyonalizm” olarak adlandırdığı ve muhafazakârların Aydınlanma akli olarak ele aldıkları soyut akli eleştirmiş ve bu

⁵ Örneğin Reader, (1997) çalışmasında muhafazakâr düşüncenin kurucu ismi olan Burke ve Hayek’in, toplumun doğası, sosyal meselelerde insan aklının rolü hakkındaki benzer görüşlerinden dolayı aynı siyasal geleneğin temsilcisi olduklarını iddia eder.

akla dayalı olarak yapılacakların bizleri nasıl bir felakete götüreceğini özellikle piyasa ekonomi temelinde göstermiştir. Hayek'in muhafazakâr olarak nitelendirilmesinde bir diğer etken ise 1980 sonrası siyasete damgasını vuran neo-muhafazakârların ekonomik görüşlerini Hayek'in görüşlerine dayandırması ya da ondan esinlenmeleri olmuştur. Fakat Hayek 1960 yılında ilk kez yayınladığı "Neden Muhafazakâr Değilim" isimli makalesinde, çalışmanın başlığından da açıkça anlaşılacağı üzere kendisini neden bir muhafazakâr olarak görmediğini açıklamıştır. Aslında bu çalışma hem bir düşünürün kendini ait hissettiği yere ilişkin bir beyanken diğer taraftan da muhafazakâr düşüncenin değişim ve gelecek konusundaki görüşlerini yakından ilgilendirmektedir. Hatta bu çalışma muhafazakârlığın geleceğe ve değişime ilişkin görüşlerine yapılmış ince bir eleştiri olma mahiyetindedir.

Hayek çalışmasında (2004;73-75) bireysel değerlere önem veren kişilerin, bireysel özgürlüklerinin daha fazla ihlal edilmek istendiği bir zamanda, enerjilerini buna muhalefet etmeye sarf edeceklerini belirtmekte son on yıllardaki gelişmenin genel olarak sosyalizm istikametinde tecelli ettiğinden hem muhafazakârların hem liberallerin esas itibarıyla bu istikametteki hareketi yavaşlatma eğiliminde olduklarından benzer görüşler gibi algılanmasından şikayet etmektedir. Çünkü burada Hayek'e göre liberalizmle ilgili olan temel nokta şudur: "Liberalizm, durmak değil bir başka yere gitmek ister". Buna karşılık "muhafazakârlık tabiatı icabı hâlihazırdaki hareket istikametimize bir alternatif sunmaz". Yine Hayek'e göre muhafazakârlık "mevcut trendlere direnerek arzu edilmeyen gelişmeleri yavaşlatmakta başarılı olabilir, fakat başka bir istikamet göstermediğinden bu trendlerin devam etmesini engelleyemez. Bu sebepten dolayı Hayek (2004;75) "kendisinin seçmediği bir yol boyunca sürüklenmek muhafazakârlığın kaderi olmuştur" diyerek muhafazakârlığı belirli bir yön göstermediğinden dolayı eleştirmiş kendisinin bu nedenle muhafazakâr olamayacağını dile getirmiştir.

7. SONUÇ

Muhafazakârlığı, değişim karşıtı ya da körü körüne değişim karşıtı olarak tanımlamak, hem eksik hem yanlış olacaktır. Çalışmada da gösterilmeye çalışıldığı gibi muhafazakârlar değişim karşısında durmanın imkânsız olduğunun farkındadırlar ve ona karşı ihtiyatlıdırlar. Muhafazakârların değişim karşısındaki bu ihtiyatlı tutumu, onları sıklıkla muhafazakâr yerine kullanılan "gerici"lerden ayırır. Muhafazakârların değişimden hoşlanmayan değişim yerine, bildik olandan yana olan tavrı "mevcut durum öncesi"ni arzu ettiği için değildir. Muhafazakârlık, her şeyi bilinçsizce korumaya çalışmak değildir. Tarihi geriye çevirmeye çalışan verili bir momente yapışıp kalan "gericilik"tir (Çiğdem, 2001;37).

Muhafazakârlığın değişim karşısındaki ihtiyatlı tutumu Mannheim (1966; 95) belirttiği gibi anlamlı ve bilinçli bir davranıştır. Burada bilinçli olmak ile kastedilen, değişimin muhafazakâr düşüncenin epistemolojisiyle, birey, insan ve

toplum kavrayışıyla ilgili olduğudur. Gelecek konusunda bir perspektife sahip olamadığı gibi haklı bir eleştiri muhafazakârlığa yönlendirilmiş olsa da burada bir nokta gözden kaçırılmamalıdır. Doğuşu şartlarına baktığımızda muhafazakârlık bir geleneğin kopuşundan ve onu savunmak ya da yeniden düzenlemek için savlama ihtiyacından doğan bir siyasal ve toplumsal doktrin bütünüdür (Beneton,1991; 113). Bu çerçevede her ne kadar temsilcileri tarafından dile getirilmese de muhafazakârlığın gelecek kavrayışının geleneğin göz önünde bulundurulduğu ihmal edilmediği bir yaklaşımla ilgili olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- AKKAŞ, Hasan Hüseyin. (2004). *Muhafazakâr Düşünce ve Edmund Burke*, Kadim Yayınları, Ankara.
- BENETON, Phhilippe. (1991). *Muhafazakârlık*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- BURKE, Edmund. (2005). Gelenekselcilik, (Çev. Bilal Canatan), *Muhafazakâr Düşünce*, Sayı:3, (s:11-28).
- ÇAHA, Ömer. (2001). *Dört Akım Dört Siyaset*, Zaman Kitap, İstanbul.
- ÇAHA, Ömer. (2004). Muhafazakâr Düşüncede Toplum, *Liberal Düşünce*, Sayı 34, (s:15-23).
- ÇİĞDEM, Ahmet. (2001). *Taşra Epiği:Türk İdeolojileri ve İslamcılık*, Birikim Yayınları, İstanbul.
- ERDOĞAN, Mustafa. (2004). Muhafazakârlık: Ana Temalar, *Liberal Düşünce*, Sayı 34, (s:5-9).
- ERGİL, Doğu. (1986). Muhafazakâr Düşüncenin Temelleri, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XLI, 1-4, (s: 269-293).
- HAYEK, F.A. (2004). Neden Muhafazakâr Değilim?, (Çev: Atilla Yayla), *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı 34, (s:73-84).
- HELVACI, Ahmet. (1999). Türk Siyasetinde Özensi Kullanılan Bir Kavram: Muhafazakârlık, *Düşünen Siyaset Dergisi*, Sayı 9, (s: 21-30).
- HEYWOOD, Andrev. (1992). *Political Ideologies*, St. Martin's Pres. New York.
- HIRSCHMAN, Albert O. (1994). *Gericiliğin Retoriği*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- İREM, Nazım.(1997). Kemalist Modernizm ve Türk Gelenekçi-Muhafazakârlığının Kökenleri, *Toplum ve Bilim*, Sayı 74, (s: 52-99).

- KIRK, Russel. (2005). Süreklilik ve Değişim, (Çev. Faruk Çakır) *Muhafazakâr Düşünce*, Sayı 4, (s: 11-26).
- MANNHEIM, Karl. (1966). *Essays on Sociology and Social Psychology*, London, Routledge& Kegan Paul Ltd.
- NISPET, Robert. (1990). Muhafazakârlık, (Çev. Erol Mutlu), *Sosyolojik "Çözümlemenin Tarihi*, Verso Yayınları, Ankara, (s: 97-133).
- NISPET, Robert. (1986). *Conservatism: Dream And Reality*, Minneapolis, Universty of Minnesota Pres.
- OAKESHOTT, Michael. (1987). Siyasette Akılcılık (Çev. Mustafa. Erdoğan), *Forum*, Sayı:189-194.
- OAKESHOTT, Michael. (2004), Muhafazakâr Olmak Üzerine, *Muhafazakâr Düşünce*, Sayı 1, (s: 55-78).
- ÖZİPEK, B. Berat. (2004). *Muhafazakârlık: Akıl Toplum Siyaset*, Liberte Yayınları, Ankara.
- READER, Linda C. (1997). Liberalism/Conservatism Of Edmund Burke and F.A. Hayek, *Humanitas*, Volume X, No 1.
- ROSSITER, Clinton. (1962). *Conservatism in America*, Vintage Books, New York.
- SCHUETTINGER, Robert Linday. (1970). *The Conservative Tradition in European Thought*, G.P.Putnm's Sons, New York.
- STANKIEWICZ, J. W. (1993). *In Search of a Political Philosophy: Ideologies at the Close of the Twentieth Century*, London and New York, Routledge.
- VIERECK, Peter. (1956). *Conservatism From John Adams to Churchill*, D. Van Nostrand Company, New York.
- VINCENT, Andrew. (1992). *Modern Political Ideologies*, Oxfort UK& Cambridge USA, Blackwell,
- VURAL, Mehmet. (2003). *Siyaset Felsefesi Açısından Muhafazakârlık*, Elis Yayınları, Ankara.
- YILMAZ, Aytekin. (2003). *Çağdaş Siyasi Akımlar: Modern Demokraside Yeni Arayışlar*, Vadi Yayınları, Ankara.